

УДК 378.4

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕСНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ У ВНЗ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БІЗНЕСУ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Кареліна О.В.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

У статті здійснено аналіз українських і зарубіжних публікацій щодо застосування процесного підходу у ВНЗ. Виявлено, що загальною рисою вітчизняних публікацій є розуміння процесного підходу в освіті з точки зору трактування стандарту ISO та в контексті впровадження системи управління якістю роботи ВНЗ. У зарубіжних публікаціях процесний підхід до навчання полягає в активізації діяльності студентів. Автором визначено переваги впровадження процесного підходу до управління підготовкою майбутніх фахівців бізнесу та адміністрування. Запропоновано ARIS-модель системи процесів формування професійної компетентності цих фахівців.

Ключові слова: бізнес-процес, моделювання, ARIS, професійна компетентність, фахівці бізнесу і управління.

Постановка проблеми. Характерною рисою сучасних українських реформ є впровадження випробуваних світових управлінських методик. Так 28.11.2012 р. Мінекономрозвитку України видав наказ № 1355 «Про прийняття національних стандартів, гармонізованих із міжнародними та європейськими стандартами...», яким із 01.05.2013 введено в дію ДСТУ ISO 9004:2012 Управління з метою досягнення стійкого успіху організації. Підхід на основі управління якістю. Цей стандарт [2] подає настанови, щоб будь-яка організація мала змогу досягти сталого успіху

в складному, вибагливому, постійно мінливому середовищі застосуванням підходу на основі управління якістю.

У деяких вищих навчальних закладах впроваджується система управління якістю або окремі її елементи. Студенти, що навчаються за спеціальностями галузі знань «07. Управління та адміністрування» та 051 «Економіка», вивчають названий стандарт управління з метою досягнення стійкого успіху. Ми вважаємо за доцільне розглянути навчальну діяльність майбутніх економістів та менеджерів з точки зору процесного підходу

та управляти нею згідно із ДСТУ. Таке трактування навчального процесу залучає перевірену світову управлінську методика для підвищення ефективності процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців бізнесу та управління і занурює студентів у практику застосування процесного підходу, який їм потрібно зрозуміти і навчитись використовувати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Публікації українських авторів розкривають аспекти використання процесного підходу до управління навчальною діяльністю при впровадженні системи управління якістю у вищому навчальному закладі. Л. М. Хомічак та І. П. Тавлуй [10] розглянули впровадження процесного підходу при розробці системи управління якістю ВНЗ, визначили основні процеси діяльності освітньої установи та запропонували модель управління процесом, що базується на циклі PDCA (Plan-Do-Check-Act), і шаблон документування процесу. І. П. Анненкова [1] обгрунтувала підхід до оцінювання якості ключових процесів діяльності ВНЗ, заснований на комплексній кваліметричній моделі. Я. М. Манькута [5] запропонував модель визначення ефективності системи управління якістю у ВНЗ, яка базується на оцінюванні характеристик бізнес-процесів та їх зважування за методом «золотого перерізу». С. А. Свіжєвська, Л. О. Хазнаферова [8] у своїй публікації висвітлюють досвід ВНЗ різних рівнів акредитації із застосування процесного підходу до побудови внутрішньої системи менеджменту якості освіти.

Загальною рисою вітчизняних публікацій є розуміння процесного підходу в освіті з точки зору трактування стандарту ISO та в контексті впровадження системи управління якістю роботи ВНЗ. Несподівано, але незважаючи на те, що штаб-квартира ISO знаходиться у Женеві, зарубіжні публікації вкладають інший зміст у термін «процесний підхід у навчанні» та не пов'язують його з управлінням якістю. А. Д. Фредерікс [11], професор освіти із коледжа Йорка вважає, що процесний підхід до навчання полягає в активізації діяльності студентів, вимагає від них не простого запам'ятовування інформації, а спонукає до прийняття рішень та розв'язання проблем. А. Д. Фредерікс відзначає, що за умов застосування процесного підходу навчання стає «дитино-центрованим». В. Стіл [13] вважає, що процесний підхід до навчання має саме таку назву, оскільки акцент зміщується із кінцевої мети – засвоєння знань – на процес досягнення цієї мети. Діяльність організовується таким чином, що студенти

залучені у процес вибору методів навчання, засвоєння матеріалу відбувається через активну взаємодію із змістом навчання. Засоби можуть бути найрізноманітніші: мозковий штурм, групові дискусії, ранжування ідей тощо. Професор університету Рутгерс К. К. Кулчау [12] вважає, що процесний підхід – це радше перспектива навчання, ніж формула викладання. Процесний підхід передбачає розв'язання проблем без задання єдиного алгоритму, використання для цього численних та різноманітних ресурсів. Розуміння навчальної теми студентами буде проходити процес еволюції: від початкового усвідомлення через самостійне вивчення різноманітних джерел до корекції у групових обговореннях та остаточної презентації перед викладачем та групою.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема застосування процесного підходу до управління у вищих навчальних закладах розглядається українськими вченими здебільшого на рівні впровадження системи якості університету. Є дослідження, що стосуються впровадження процесного підходу до управління діяльністю учасників навчального процесу у межах окремих дисциплін, однак досліджень для дисциплін галузі знань «07. Управління та адміністрування» та спеціальності 051 «Економіка» ще не проводилось.

Метою статті є визначення суті процесного підходу до підготовки майбутніх фахівців бізнесу та управління і моделювання системи процесів формування професійної компетентності цих фахівців.

Виклад основного матеріалу. Дане дослідження проводиться у контексті розробки теми формування професійної компетентності майбутніх фахівців бізнесу та управління засобами інтерактивного навчання. Пояснення процесного підходу в освіті зарубіжними вченими тотожне трактуванню інтерактивного навчання в українській педагогіці. Так, С. О. Сисоева у посібнику «Інтерактивні технології навчання дорослих» [9, с. 34] зазначає, що інтерактивне навчання є одним із сучасних напрямів активного соціально-психологічного навчання, у якому суб'єкт навчальної діяльності вступає в діалог з викладачем, бере активну участь у пізнавальному процесі, виконуючи творчі, пошукові, проблемні завдання у парі, групі. О. І. Пометун у праці «Енциклопедія інтерактивного навчання» [6, с. 6] розкриває його як організацію вчителем освітнього процесу, заснованого на суб'єкт-суб'єктних стосунках педагога і учня, багатосторонній комунікації, конструю-

Рис. 1. Процеси формування професійної компетентності майбутніх фахівців бізнесу і управління

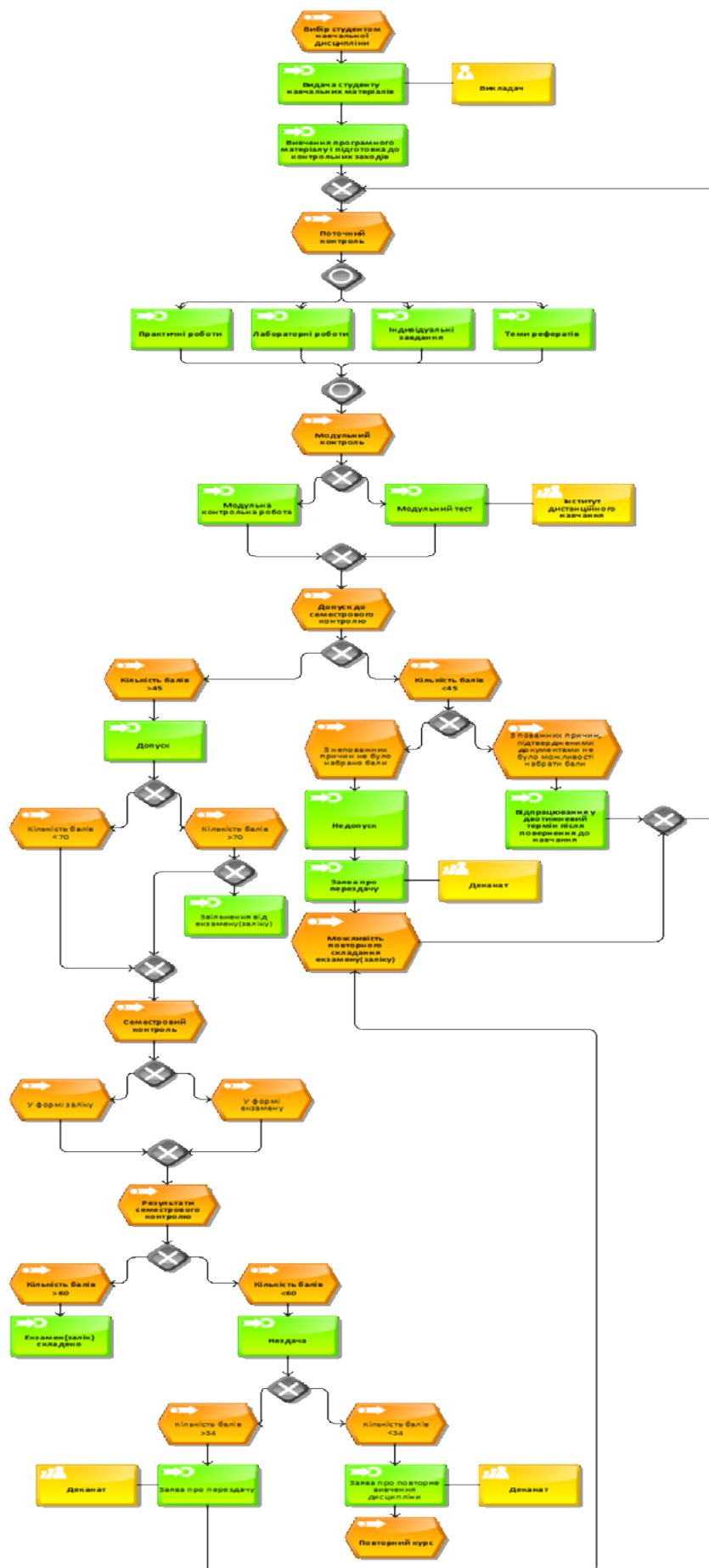

Рис. 2. Модель бізнес-процесу вивчення дисципліни

Джерело: розробка автора

ванні знань учнем, використанні самооцінки та зворотного зв'язку, постійній активності учня.

У статті ми користуватимемося трактуванням термінів «інтерактивне навчання», «процесний підхід до освіти», які усталені в українській педагогічній науці. Поняття «процесний підхід» прийшло з менеджменту організацій, де його означають як розгляд організації у вигляді мережі бізнес-процесів, що взаємопов'язані, взаємодіють і кожен з яких керований своїм власником [7, с. 54]. Бізнес-процесом (процесом) називають стійку, цілеспрямовану сукупність взаємопов'язаних видів діяльності, що за певною технологією перетворює входи у виходи, які являють цінність для споживача [7, с. 36]. Застосування процесного підходу для підвищення ефективності управління вищим навчальним закладом виходить за рамки нашого дослідження. Ми впроваджуємо процесний підхід до управління діяльністю студентів, які навчаються за спеціальностями галузі знань «07. Управління та адміністрування» та спеціальністю 051 «Економіка». Метою цього нововведення є удосконалення формування їх професійної компетентності.

Процес навчальної діяльності майбутніх фахівців бізнесу та управління ми розуміємо як стійку цілеспрямовану систему видів пізнавальної діяльності, яка у ході застосування педагогічної технології формує знання, навички і уміння студентів та інтегрує їх у професійні компетенції.

Основоположним принципом інтерактивного навчання є реалізація вивченого у значимій діяльності. Тому ми вважаємо за доцільне не тільки вивчати процесний підхід у програмі професійної підготовки майбутніх фахівців бізнесу та управління, але і застосовувати для удосконалення формування їх професійної компетентності засобами інтерактивного навчання. До того ж принаймні дивно в аудиторії декларувати переваги процесного підходу до управління діяльністю, а у практиці його не впроваджувати.

Формування професійної компетентності майбутніх фахівців бізнесу та управління відбувається у ході опанування навчальних дисциплін. Визначимо систему процесів формування їх професійних компетенцій.

Для моделювання та унаочнення бізнес-процесів ми використали програмне забезпечення ArisExpress (Architecture of Integrated Information

Systems) – один із найпотужніших та популярних інструментів моделювання, реінжинірингу та оптимізації бізнес-процесів. Функції та переваги цього програмного продукту ми охарактеризували у публікаціях [3] і [4]. На рис. 1 подано декомпозицію процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців бізнесу і управління, основою поділу є види навчальної діяльності.

Починається формування компетенцій майбутніх економістів і менеджерів на аудиторних заняттях або в режимі дистанційного навчання, коли викладач роз'яснює суть основних положень дисципліни, зорієнтовує у напрямках та методах роботи з курсом, повідомляє регламент. Основна частина професійних знань і база умінь формується під час самостійної роботи студентів із опрацювання лекційних матеріалів, виконання практичних завдань, вивчення окремих тем курсу. Закріплюються уміння та знання при проходженні практики на підприємствах. Українським аналогом capstone project – ґрунтовної роботи, виконання яка вимагає інтеграції знань та умінь базових дисциплін програми навчання, є наукова (курсова, дипломна) робота. Наукова робота спонукає до узагальнення, поглиблення знань, використання системи умінь і демонструє підсумковий рівень сформованості професійної компетентності.

На рис. 2 подамо модель бізнес-процесу вивчення навчальної дисципліни під час аудиторного чи дистанційного навчання. Використовуючи методологію та інструментарій ARIS, побудовано моделі для решти етапів формування професійної компетентності майбутніх фахівців бізнесу і управління.

Висновки та напрями подальших досліджень. Визокремлення та аналіз бізнес-процесів формування професійної компетентності майбутніх фахівців бізнесу та управління є основою для їх удосконалення, реінжинірингу та імплементації в оптимізованому вигляді. На поточному етапі нашого дослідження проведено моделювання освітніх бізнес-процесів у вигляді «як є». Наступним кроком буде обґрунтування удосконалення формування професійної компетентності з позицій процесного підходу до управління.

Впровадження процесного підходу до менеджменту навчання економістів реалізує аспекти концепції інтердіяльнісного навчання, яку ми розробляємо.

Список літератури:

1. Анненкова І. П. Моніторинг якості освіти у ВНЗ: кваліметричний підхід / І. П. Анненкова // Витоки педагогічної майстерності. – 2012. – Випуск 10. – С. 9-15.
2. ДСТУ ISO 9004:2012 Управління з метою досягнення стійкого успіху організації. Підхід на основі управління якістю (ISO 9004:2012, IDT): ДСТУ ISO 9004:2012. – [Чинний від 2013-05-01]. – Київ: Мінекономрозвитку України, 2012. – (Національний стандарт України) // Будстандарт. Сервіс документів онлайн [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Харків, 2016. – Режим доступу: http://online.budstandart.com/ru/catalog/doc-page.html?id_doc=53225 (дата звернення 13.01.2016) – Назва з екрана.
3. Кареліна О. Моделювання бізнес-процесів засобами програмного забезпечення ARIS / О. Кареліна // Збірник тез доповідей XVI наукової конференції ТНТУ ім. Ів. Пулюя, 5-6 грудня 2012 року – Т.: ТНТУ, 2012 – Том I: Природничі науки та інформаційні технології. – С. 52. – (Інформаційні технології).
4. Кареліна О. Порівняльна характеристика програмних пакетів ARIS та IBM Rational для моделювання бізнес-процесів / О. Кареліна // Актуальні задачі сучасних технологій: зб. тез доповідей міжнар. наук.-тех. конф. молодих учених та студентів (Тернопіль, 11-12 грудня 2013) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Терн. націон. тех ун-т ім. І. Пулюя [та ін.]. – Тернопіль: ТНТУ, 2013 – С. 294.
5. Манькута Я. М. Модель ефективності системи управління якістю у ВНЗ [Електронний ресурс] / Я. М. Манькута // Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання. – Електронні дані. – [Дніпропетровськ: Дніпропетров. держ. аграрно-економічний ун-т: ТОВ «ДКС Центр», 2015]. – № 1. – Режим доступу: www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3740 (дата звернення 15.01.2016 р.). – Назва з екрана.

6. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – К.: А.С.К., 2007. – 144 с.
7. Репин В. В. Процессный подход к управлению. Моделирование бизнес-процессов / Владимир Репин, Виталий Елиферов. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. – 544 с.
8. Свіжєвська С. А., Хазнаферова Л. О. Процесний підхід до внутрішньої системи менеджменту якості освіти [Електронний ресурс] / С. А. Свіжєвська, Л. О. Хазнаферова // Сайт Національного гірничого університету. – Режим доступу: http://www.nmu.org.ua/ua/content/infrastructure/structural_divisions/science_met_dep/statti_aksr/protzesniy-p-dkh-d-do-vnutr-shno-sistemi-menedzhmentu-yakost-osv-ti.php?print=Y (дата звернення 17.01.2016 р.). – Назва з екрана.
9. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / С. О. Сисоєва; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.
10. Хомічак Л. М., Тавлуй І. П. Особливості застосування процесного підходу під час розроблення системи управління якістю вищого навчального закладу [Електронний ресурс] / Л. М. Хомічак, І. П. Тавлуй // Науково-технічний журнал «Стандартизація, сертифікація, якість», 2011 р. – Електронні дані. – [НУБіП України, Український ННІ якості біоресурсів та безпеки життя, 2011]. – № 3. – Режим доступу: <http://elibrary.nubip.edu.ua/8833/1/Tavlui.pdf> (дата звернення 14.01.2016 р.). – Назва з екрана.
11. Fredericks A. Why the process approach to Learning matters so much. [Electronic resource] / Anthony D. Fredericks. – Mode of access: World Wide Web: <http://www.dawnpub.com/why-the-process-approach-to-learning-matters-so-much/> (viewed on January 20, 2016). – Title from the screen.
12. Kuhlthau C. C. Implementing a Process Approach to Information Skills: A Study Identifying Indicators of Success in Library Media Programs [Electronic resource] / Carol C. Kuhlthau. – Mode of access: World Wide Web: http://www.ala.org/aasl/sites/ala.org.aasl/files/content/aaslpubsandjournals/slr/edchoice/SLMQ_ImplementingaProcessApproachtoInformationSkills_InfoPower.pdf (viewed on January 20, 2016). – Title from the screen.
13. Steele V. Product and process writing: a comparison [Electronic resource] / Vanessa Steele. – Mode of access: World Wide Web: <http://www.teachingenglish.org.uk/article/product-process-writing-a-comparison> (viewed on January 20, 2016). – Title from the screen.

Карелина Е.В.

Тернопольский национальный экономический университет имени Ивана Пулюя

ПРИМЕНЕНИЕ ПРОЦЕССНОГО ПОДХОДА К УПРАВЛЕНИЮ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ В ВУЗАХ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ БИЗНЕСА И АДМИНИСТРИРОВАНИЯ

Аннотация

В статье проведен анализ украинских и зарубежных публикаций по теме применения процессного подхода в ВУЗах. Выявлено, что для отечественных публикаций характерно понимание процессного подхода в образовании с точки зрения трактовки стандартов ISO и в контексте внедрения системы управления качеством работы ВУЗа. В зарубежных публикациях процессный подход к обучению состоит в активизации деятельности студентов. Автором определены преимущества внедрения процессного подхода к управлению подготовкой будущих специалистов бизнеса и администрирования. Предложена ARIS-модель системы процессов формирования профессиональной компетентности этих специалистов.

Ключевые слова: бизнес-процесс, моделирование, ARIS, профессиональная компетентность, специалисты бизнеса и управления.

Karelina O.V.

Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University

PROCESS APPROACH IN THE MANAGEMENT OF THE FUTURE BUSINESS AND ADMINISTRATION SPECIALIST'S LEARNING ACTIVITIES IN THE HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Summary

The article analyzes Ukrainian and foreign publications on the use of a process approach in higher education. Found that a common feature of Ukrainian publications understanding of the process approach in education in terms of interpretation of ISO and in the context of the quality management system of universities. In foreign publications process approach to learning is to intensify students activity. The article outlines the benefits of implementing a process approach to management of the future business and administration specialist's learning. Systems of formation professional competence ARIS-model is proposed.

Keywords: business-process, modeling, ARIS, professional competence, specialist of business and administration.